

Resim İş Eğitimi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-Yeterlik Algıları ve Yaratıcılık Düzeyleri

Serap YASA* Münüre ŞAHİN**

Öz: Bu çalışmada resim öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançları ve yaratıcılık düzeylerinin belirlenmesi, bu değişkenlerin birbiriyle ilişkileri ve ilgili değişkenlere sahip oluş düzeyleri açısından cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığının belirlenmesine çalışılmıştır. Bu amaçla 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim Öğretmenliği anabilim dalına devam etmekte olan 112 öğretmen adayına Yavuzer ve Koç (2002) tarafından geliştirilen “Öğretmen Yetkinlik Beklenti Envanteri (ÖYBE)” ile Raudsepp (1977) tarafından geliştirilen “Ne Kadar Yaratıcısınız?” ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda resim öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının yüksek ($\bar{x}=4,06$), yaratıcılık düzeylerinin ise ortalamasının altında olduğu ($\bar{x}=4,87$) saptanmıştır. Resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik sahip oldukları öz-yeterlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r=.064$, $p > .05$). Resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik sahip oldukları öz-yeterlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri arasında cinsiyete göre, .05 manidarlık düzeyinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Öğretmenlik, öz-yeterlik, yaratıcılık

Teaching Self-Efficacy Perceptions of Fine Arts Department Students and their Level of Creativity

Abstract: This study investigate art teacher candidates' level of self efficacy and creativeness. Also to find out relationships and interactions between these variables on the base of (according to) gender differences. In this research, data were collected in 2010-2011 Spring term Abant İzzet Baysal University Education Faculty, Department of art teacher education by 112 art teacher candidates. Two questionnaire were used; first one was Yavuzer and Koç(2002) “Öğretmen Yetkinlik Beklenti Envanteri (ÖYBE)” and second one was Raudsepp (1977) “Ne kadar Yaratıcısınız?” According to the descriptive results self efficacy and creativeness have been found high, correlation between the variables found not significant. According to gender there was no significant differences.

Keywords: Teacher, creative, self efficacy

Eğitim insanın bireysel, çevresel ve sosyal yönlerden başarıya ulaşmasında; barış, özgürlük, sosyal adalet ve evrensel bütünlük ideallerine erişmesinde temel bir araçtır. Ayrıca eğitim; toplumsal ve ekonomik kalkınmanın da itici gücü olarak tüm sektörleri etkilemektedir. Eğitim, insanın bireysel hedeflerine, yaşamsal sorumluluğuna, tüm yetenek ve yaratıcılık potansiyellerinin oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle eğitimde bireysel, ulusal ve küresel boyutlarda sürekli bir gelişim ve değişim sağlamak gereklidir (Alkan, 2001). Bilginin güç olarak görüldüğü çağımızda bireysel, toplumsal ve evrensel gelişimin temel boyutunu eğitim oluşturmaktadır. Bu nedenle de; “bilgi toplumu” olma çabasındaki toplumların hedefi; eğitimin tüm yönleriyle ele alınıp değerlendirilmesi ve gelişim esaslarının bireysel, ulusal ve evrensel boyutlara dönüştürülmesi olmalıdır. Bu dönüşüm çalışmaları her toplumun üzerinde önemle durduğu bir konudur (Arslan; Erarslan, 2003). Bireyin tüm yönleriyle ele alınıp geliştirilmesinde sanat eğitiminin büyük önemi vardır. Sanat eğitimi bireylerin kendilerini ifade etme, hayal gücü ve yaratıcılıklarını kullanarak kişisel ve toplumsal gelişime katkıda bulunma açısından

* Yrd.Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Bolu, Türkiye, e-posta:

** Bilim Uzmanı, muniresapanci@hotmail.com

önemli bir işleve sahiptir. Sanat eğitiminin öncelikli amaçlarından biri olan yaratıcılığın geliştirilmesi bireysel gelişimin yanı sıra toplumların gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. Senemoğlu (2003)'na göre, toplumların ilerlemesini sağlayan buluşlar, keşifler, yaratıcı düşünmenin, yaratıcı problem çözümlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Uygarlığın gelişiminde ve eğitim sisteminde bu denli büyük öneme sahip olmasına rağmen yaratıcılık ile ilgili çalışmaların çok uzun bir tarihçesinin olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda yaratıcılık üzerine ilk bilimsel araştırmalar Guilford başkanlığındaki Amerikan Psikoloji Birliği tarafından 1950'li yıllarda başlatılıp gittikçe geliştirilerek günümüze kadar uzandığı görülmektedir. Konunun ne kadar önemsenmeye başlandığının bir göstergesi de günümüzde yayınlanmakta olan iki derginin (Journal of Creative Behavior ve Creativity Research Journal) sadece yaratıcılıkla ilgili yayın yapmasıdır (Doğan, 2005). Üzerinde yoğun araştırmalar yapılmasına, eğitim sisteminin her kademesinde programlarda yer verilmesine rağmen yaratıcılığın genel kabul görmüş kesin bir tanımı yoktur. Literatür incelendiğinde çok sayıda tanımla karşılaşmaktadır. TDK Türkçe sözlükte yaratma sözcüğü "Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanılarak, daha önce olmayan bir şeyi yapmak, üretmek, gerçekleştirmek veya ortaya koymak"; yaratıcılık sözcüğü "herkeste var olduğu kabul edilen, yeni ve özgün bir şeyi tasarlama, bulma, gerçekleştirme yeteneği" olarak açıklanmaktadır. Yaratıcılık ile ilişkili kavramlar ise şöyle özetlenmektedir; "yaratma, form verme, yenilik, buluş, orijinallik, üretkenlik, vb. Bu sözcükler bağlamında yaratıcılık, herkesin aynı şekilde gördüğü (düşündüğü) bir şey üzerinde farklı düşünebilme yeteneği, tutum veya davranışı; önceden var olan nesne veya kavramları ele alıp, bunları yeni bir amaç için farklı ve sıra dışı şekillerde ilişkilendirme becerisidir. Kısaca yaratıcılık ortaya çıkarmak, meydana getirmek, oluşturmak veya yeni ve özgün düşünceler ya da ürünler üretebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Yaratıcılık bazı durumlarda çevrenin olumsuz etkilerine direnebilme ve onları aşabilme becerisi ya da kapasitesi olarak da tanımlanabilir (Doğan, 2005:169).

Yaratıcılığın "yaratma", "sentez" ve "değişiklik" olmak üzere üç türü vardır (Çoban, 1999). Yaratma, olmayan bir şeyi yapma, ona varlık kazandırma hareketidir ve boşlukları doldurma ile ilgilidir. Örneğin, Beethoven, boş bir sayfaya baktıktan sonra en önemli eseri olan beşinci senfonisini yaratmıştır. Bu durumda yaratma, yeni bir fikir, yeni bir yazı türü, yeni bir tablo, yeni bir yönetim stili, yeni bir keşif, vb. yeniliklerde olabilir. Yaratıcılığın ikinci türü olan sentez ise birbirinden kopuk ilgisiz gibi görünen olayların, ürünlerin, düşüncelerin bir araya getirilerek yeni bir fikir ya da ürünün oluşturulmasıdır. Örneğin, Edison tüm yaşamı boyunca gerçekten hiçbir şey yaratmamıştır. O, diğer icat ve fikirleri alıp, birleştirerek keşfini yapmış ve yaşamımızı aydınlatmıştır. Yaratıcılık kavramının üçüncü boyutu olan değiştirme ise, var olan bir ürünün, bir fikrin fayda sınırlarını genişletmek amacıyla değiştirilmesidir. Burada üç çeşit değişiklikten söz edilebilir. Birincisi, bir ürünün sahip olduğu fonksiyonları aynı kalarak, bu fonksiyonların daha etkin hale getirecek şekilde değiştirilmesidir. Örneğin, bir uçağın kanatlarına yeni blok kapaklar eklemek uçağın temel fonksiyonlarını değiştirmez, ama onun hızını arttırabilir. İkincisi, bir ürünün kendi görevi dışında yeni bir görevi yerine getirecek şekilde geliştirilmesidir. Örneğin, elektrik süpürgesi hortumunun bağlı olduğu yeri değiştirdiğimizde emme fonksiyonu yerine aynı makineden üfleme fonksiyonu elde edebiliriz. Böylece elektrik süpürgesiyle temizlik yapma yerine hava yataklarını şişirebiliriz. Üçüncüsü ise, mevcut olanın yeniden düzenlenmesi yoluyla yeni kullanıcılara açılmasıdır. Örneğin, bir çeşmeyi açamayan çocuklar için çeşmenin altına bir ayak pedalının konulması ve bu sayede musluğun açılmasının sağlanması gibi (Atik, 2006).

Yaratıcılık kendiliğinden gelişen bir özellik olmayıp bireyin yaşantıları sonucu kazandığı davranışları gözden geçirerek, geniş bir hayal gücüyle, sıra dışı düşünme bağlantıları kurarak oluşturduğu bir düşünme biçimidir. Bu bağlamda bireyin özgün bir sentez oluşturabilmesi için çalıştığı alandaki temel bilgi birikimine sahip olması, bunları içselleştirip çeşitli durumlarda kullanması, neden-sonuç ilişkilerini belirleyerek analitik düşünmesi gerekmektedir. Ancak bu süreçlerden geçen bireylerin özgün bir ürün ortaya koymaları beklenmektedir. Bu düşünme süreçlerinin bir veya daha fazla basamağına sahip

olmayan bireyin sadece var olanı tekrarlamadan ibaret çalışmalar yapması kaçınılmaz gibi görünmektedir. Böyle bir edinim bir yaratıcılık değildir.

Yaratıcı düşünmenin öğrencilere kazandırılmasında okulöncesi ve ilköğretim yıllarında anne-baba ve öğretmen tutum ve davranışları önemlidir. Özellikle ilköğretim döneminde öğrencilerin dışa bağımlı özelliklerinden dolayı öğretmenlerin öğrenci üzerindeki etkileri daha yoğun olmaktadır. Bu nedenle öğrencilerde yaratıcı özellikleri geliştirmek isteyen bir öğretmenin öncelikle kendisinin yaratıcı olması, esnek ve orijinal bir düşünmeyi desteklemesi gerekmektedir. Öğretmenlerin kendilerinin yaratıcı düşünme becerilerini içselleştirmeleri, günlük yaşamda ve eğitim ortamlarında kullanmaları, model olmaları öğrencilerde bu özelliklerin gelişmesinde oldukça önemlidir. Öğretmenin yaratıcılığın ne olduğuna yönelik kavramsal bilgiye sahip olması, hangi tip öğrenme ortamlarının yaratıcılığı geliştirdiği, hangi davranışların öğrencilerde yaratıcı düşünmeyi engellediği konusunda bilinçli olması gerekmektedir.

Yaratıcı düşünme ve problem çözme, rahat, eğlenceli, keyifli, zaman baskısından uzak bir ortamda gerçekleşmektedir. Bu tip bir eğitim ortamı oluşturmak için öğretmen sınıfta demokratik bir ortam yaratmalı; çocuklar ilgi duyduğu, istediği, kendini hazır hissettiği bir dersle ilgili etkinliklere başlayıp sürdürebilmelidirler. Kararların büyük ölçüde öğrenciye ait olması, öğretmenin, öğrencilerin özgürce denemeler yapmalarına, olağanın dışında çözümler bulmalarına fırsat yaratacak esnek öğretme-öğrenme ortamı düzenleyebilmesi bu süreçte önemlidir. Bu durumda öğretmenin gerek model, gerekse yaratıcılığın gelişimini kılavuzlayan kişi olarak çocukların özgürce denemeler yapmasına, araştırmasına, orijinal alternatif çözümler bulmasına, ortam yaratması ve rehberlik etmesi gerekir (Tuckrnan,1992; Senemoğlu, 2003).

Formal eğitim ortamlarında öğrencilerde yaratıcılığın geliştirilmesi sürecinde, öğretmene düşen bir diğer önemli görev ise, bir şey yapma, bir problem çözme konusunda asla bir tek yol belirlememesi, aynı durum veya sorun karşısında çok çeşitli çözüm yollarının olabileceğini uygulamalarıyla öğrencilere göstermesidir. Öğrenciler, öğretmenin çeşitli yollar deneyerek problem çözmeye çalıştığını görmeli; problem çözmeye tüm yolların başarılı sonuç vermeyebileceğini anlamalıdır. Başarılı sonucu bulamadıklarında, bir başka yolu kullanmaları gerektiği konusunda öğretmen model olmalıdır. Öğretmen, bu süreci sınıfta öğrencileriyle birlikte yaşadığı takdirde, öğrenciler bir başka durumda, bir başka problemi çözerken öğretmenlerini model alarak, bir problemin çok çeşitli çözüm yollarını araştırabileceklerdir (Senemoğlu, 2003).

Görüldüğü üzere öğrencilerde yaratıcı düşünmenin geliştirilmesi sürecinde öğretmene önemli roller düşmektedir. Öğretmenin bu rolleri yerine getirebilmesi için öncelikle kendisinin yaratıcılığı içselleştirmiş olması gerekmektedir. Bu süreçte öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterlikleri yerine getirebileceklerine dair kendilerine inançları, güvenleri akıcı, esnek, orijinal düşünmenin desteklendiği eğitim ortamlarının düzenlenebilmesi için oldukça gereklidir. Öğretmenin yaratıcılığı geliştirebilmesi için sınıfta bir güven ortamı oluşturabilmesi, esnek, sıra dışı düşünmeyi cesaretlendirebilmesi gerekmektedir. Bu becerileri geliştirecek bir öğretmenin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının da yüksek olması gerekmektedir.

Yaratıcı düşünmenin gelişiminde etkili olduğu düşünülen öğretmenlik öz-yeterliği kavramına geçmeden önce genel öz-yeterlik kavramı üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Öz-yeterlik, Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nda (Sosyal Bilişsel Kuram) öne çıkan ve bireyin kişilik gelişimini etkileyen, önemli bir kavramdır. "Bandura, öz-yeterliği, kişilerin belirtilen performans tiplerine ulaşmak için, gerekli faaliyetleri düzenleme ve gerçekleştirme yeteneklerine ilişkin yargıları olarak tanımlamaktadır" (Bandura, 1986: 391; Schunk 1991; Zencirci, 2008). Öz-yeterlik kavramı, bireyin becerilerinde ne kadar yetkin olduğu ile değil, kendi becerilerine olan inancı ile ilgilidir (Zencirci, 2008; 151).

Bandura, bu kavramdan ilk kez 1977'de söz etmiştir. Kurama göre, insanlar edilgin olarak kendi denetimleri dışında gerçekleşen olaylar yoluyla değil, bizzat kendi eylemlerini düzenleyerek ve inisiyatif kullanarak kendilerini şekillendirmektedirler. Bireyin ulaşmak istediği hedefleri belirlemesinde ve deneyimde bulunan çevreyi denetim altına almada öz yeterlik inançları aracı olmaktadır (Bıkmaz, 2004).

Öğrencilerin kendi akademik yetenekleriyle ilgili olarak geliştirilmiş oldukları inançlar, onların öğrendikleri bilgi ve becerilerle neler yapabileceklerini belirlemelerine yardımcı olmaktadır. Böylece akademik başarı, daha önceden başarılmış ve ileride başarılacaklarla ilgili inançların bir sonucu olacaktır. Bu aslında, aynı yetenekteki öğrencilerin neden farklı akademik performans gösterdiklerinin açıklanmasına da yardımcı olacaktır (Bıkmaz, 2004).

Bandura(1986)'ya göre, insanların sahip oldukları bilgi ve beceriler ya da önceki başarıları, onların neleri başarabileceklerini tahmin etmelerinde her zaman yeterli olmayabilmektedir. İnsanların kendi yetenekleriyle ilgili inançları, belirli bir durumda gösterecekleri performansın belirleyicisidir (Bıkmaz, 2004).

Öz yeterlik inancı bireyin sahip olduğu bilgi ve becerileri uygulamaya aktarmada önemli bir role sahiptir. Yeterliklerine, potansiyeline güvenen, uygulamada bunlarla sorun çözebileceğine inanan bireylerin sahip oldukları bilgileri uygun durumlarda kullanabilme becerisinin de daha yüksek olduğu söylenebilir (Sapancı, 2010; 48).

Bandura (1982)'ya göre öz yeterlik, davranışların oluşmasında etkili olan bir niteliktir. Diğer bir deyişle, bireyin gelecekte karşılaşabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derece başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı, inancıdır (Aşkar ve Umay, 2001). Öz yeterlik bireyin becerilerinin bir fonksiyonu değildir. Bireyin becerilerini kullanarak yapabildiklerine ilişkin yargılarının bir ürünüdür. Öz yeterlik, yaşantılar aracılığıyla gelişir. Kişi kendi eylemlerinin etkililiğini değerlendirir, bu eylemleri başka kişilerin eylemleri ile kıyaslar. Bu bireyin çevresindeki insanlar tarafından bireye, davranışlarının belli standartları ne ölçüde karşıladığı söylenir. Yetenekli olduğuna inanan bir birey (yetenekli olmasa bile) pozitif bir öz-yeterlik duygusu geliştirir. Zıt olarak, öz-yeterlik duygusu zayıf olduğunda bu bireyler daha etkisiz davranışlar sergileme eğilimindedirler (Bjorklund, 1995). Öğretme yeterliği, bir öğretmenin, öğrenmede zorluk çeken çocuklarda bile, başarıyı yakalayabileceğine dair inancıdır. Öğretme yeterliği, öğretmenin öğrenci başarısı ile ilişkili olan birkaç kişisel özelliğinden ortaya çıkar (Chan, 2003; Lök ve diğ. 2009;341).

Öğretmen öz-yeterlik inancının, öğretmenlerin öğretmek için sarf ettikleri çabayı, mesleki hedeflerinin düzeyini ve buna bağlı olarak oluşturacakları hedefleri etkilediği görülmektedir (Hoy &Spero, 2005). Öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmenler, öğretim uygulamalarında farklı öğretim yöntemleri kullanmaya, kullandıkları öğretim yöntemlerini geliştirmek için araştırma yapmaya, öğrenci merkezli öğretim stratejileri kullanmaya ve yaptıkları uygulamalarda araç-gereç kullanmaya eğilimlidirler. Öz yeterlik inancı düşük olan öğretmenlerin, öğretmen merkezli dersler işledikleri ve derslerini ders kitaplarını okuyarak sürdürdükleri görülmektedir (Henson, 2001; Plourde, 2001;Küçükıylmaz, 2006;3).

Öğretmen öz-yeterliği, öğretmenlerin, öğrencilerinin öğrenmeleri üzerinde ne derece etkili olabileceklerine ilişkin inançları ile ilgilidir. Ashton, Webb ve Doda (1983) çalışmalar, öğretmenlerin, öğrencilerinin öğrenmeleri üzerinde ne derece etkili olabileceklerine ilişkin inançlarını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin yeterlik inançları ile öğrenci-öğretmen etkileşimi, öğrenci ders başarısı arasında güçlü ve olumlu yönde ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Güçlü yeterlik inançları taşıyan öğretmenlerin, öğrencilerine ilişkin beklentilerinin daha yüksek olduğu, öğrenme sürecindeki davranışlarını daha yakından izledikleri, öğretime daha iyi odaklandıkları, sıcak, destekleyici bir sınıf iklimi oluşturdukları ve sonuçta öğrencilerinin ders başarılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin yeterlik inançlarının kaynakları araştırıldığında, okulda belirsizlik, olanaksızlık,

ekonomik kazanç ve sosyal çevre eksikliği gibi etmenlerin yeterlik inançlarını zayıflattığı, buna karşılık, okulda takım çalışması, çoklu yaş gruplarıyla öğretim ve öğretmenlere karar alma ve uygulama erki verilmesinin, yeterlik inançlarını güçlendirdiği belirlenmiştir.

Sonuç olarak öz-yeterlik kavramı bireyin becerilerini kullanarak yapabildiklerine ilişkin bir öz-değerlendirmedir. Öğretmenin yaptığı işin gereklerini ne mükemmellikte yaptığına ilişkin yargılarının olumlu olması, sınıf ortamında güven duygusunun egemen olmasını, öğrencilerin kendilerini rahat ifade ettikleri, özgün düşüncelerin desteklendiği, yaratıcı bir eğitim ortamının oluşmasını kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının yüksek olması, yaratıcı düşünme becerilerine sahip olmaları ve bu becerileri eğitim ortamlarında kullanarak öğrencilere model olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada yaratıcı düşünmenin çok önemli olduğu güzel sanatlar alanında resim öğretmeni adaylarının sahip olduğu yaratıcılık ve öğretmenlik öz-yeterliğine yönelik inançlarının düzeyinin ne olduğu, bu değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı, ilgili değişkenlere sahip olma açısından cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığı incelenecektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Güzel Sanatlar Eğitimi Resim bölümü öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi nedir?
2. Güzel Sanatlar Eğitimi Resim bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algılarının düzeyi nedir?
3. Öz-yeterlik ile yaratıcılık arasında bir ilişki var mıdır?
4. Cinsiyete göre yaratıcılık ve öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algılarının düzeyi farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Bu çalışma ilişkisel tarama modelinde, nicel verilerle yürütülen bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu var olduğu biçimiyle anlatmayı amaçlayan bir araştırma biçimidir. Tarama modelinde araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1995).

Araştırma grubu

Bu araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim Öğretmenliği anabilim dalına devam etmekte olan 112 öğretmen adayıyla yürütülmüştür. Araştırma örnekleminin analizi Tablo I'de verilmiştir.

Tablo I

Araştırma Örnekleminin Analizi

Değişkenler		F	%
Cinsiyet	Kız	74	66,1
	Erkek	38	33,9
Sınıf	1.sınıf	39	34,8
	2.sınıf	14	12,5
	3.sınıf	30	26,8
	4.sınıf	29	25,9
Toplam		112	100

Örneklemin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde 74'ünün kız (%66,1), 38'inin erkek (33,9) öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Öğrencilerin sınıflara göre dağılımına bakıldığında ise 39'unun 1. sınıf öğrencisi (%34,8), 14'ünün 2. sınıf (%12,5), 30'unun 3. sınıf (%26,8) ve 29'unun 4. sınıf (%25,9) öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada güzel sanatlar eğitimi resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algılarını ölçmek için Yavuzer ve Koç (2002) tarafından geliştirilen, Öğretmen Yetkinlik Beklenti Envanteri (ÖYBE) kullanılmıştır. ÖYBE'nin Cronbach Alpha katsayısı 0.92, testi yarılama yöntemiyle elde edilen güvenirlik katsayısı ise, 0.79'dur. Öğrencilerin yaratıcılık düzeyini ölçme içinse Raudsepp (1977) tarafından geliştirilen ve Çoban (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan Yaratıcılık Ölçeği kullanılmıştır. Toplam 50 maddeden oluşan ölçek, yaratıcı düşünceye yönelik tutumları ölçen beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.95 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde, frekans dağılımları, t-testi, Pearson Momentler Korelasyonu, istatistiksel teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular ve Sonuçlar

Resim öğretmeni adaylarının yaratıcılık ve öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algılarının ne düzeyde olduğunu belirlemek için ilgili değerlerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri incelenmiştir. Öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algıları ile yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişki Pearson Momentler Korelasyonu tekniği ile belirlenirken öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algıları ile yaratıcılığın cinsiyete göre farklılaşma durumu ile ilgili bilgiler ise bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo II

Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz yeterlik İnançları ve Yaratıcılık Düzeyleri

	N	$\bar{X}$	SS
Öz-yeterlik	112	4,06	,41
Yaratıcılık	112	4,87	9,59

Tablo II'ye göre güzel sanatlar eğitimi resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının ortalama değerinin 4,06 olduğu görülmektedir.

Bu değer resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inancının yüksek olması; öğretmenlerin öğretimde harcadıkları çabayı, koydukları hedefleri ve hedeflerin düzeyini etkilemektedir. Yeterlilik duygusu güçlü olan öğretmenlerin planlama ve kurumda daha yüksek performans sergileme eğiliminde oldukları ve yeni fikirlere daha çok açık oldukları ayrıca öğrencilerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için yeni yöntemler denemeye daha istekli oldukları kabul edilebilir.

Tablo II'ye göre resim öğretmenliği öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi ortalamasının 4,87 olduğu görülmektedir. Raudsepp (1977) tarafından geliştirilmiş Çoban (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan "Ne Kadar Yaratıcısınız?" "How Creative Are You?" yaratıcılık ölçeği puanları; 100 ile 80 arasında olanların yaratıcılık düzeyleri yüksek, 79 ile 60 arasında olanların yaratıcılık düzeyleri ortalamasının üzerinde, 59 ile 40 arasında olanların yaratıcılık düzeyleri orta, 39 ile -20 arasında olanların yaratıcılık düzeyleri ortalamasının altında, -19 ile -100 arasında olanların yaratıcı olmadıkları kabul edilmektedir. Bu bulguya göre Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin ortalamasının altında yaratıcı oldukları söylenebilir.

Tablo III

Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz yeterlik İnançları ile Yaratıcılık Düzeyleri Arasındaki İlişki

	Öz-yeterlik	Yaratıcılık
Öz-yeterlik	1	0,64
Yaratıcılık	0,64	1

($p < .05$)

Resim öğretmenliği öğrencilerinin sahip oldukları öz-yeterlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri arasında pozitif yönde düşük bir ilişkinin olduğu ($r = 0,64$, $p > .05$) ancak bu ilişkinin $.05$ düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre, resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo IV

Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-yeterlik Düzeyindeki Farklılıklara İlişkin t- Değerleri

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Erkek	38	4,03	,45	110	-,531	,596
Kız	74	4,07	,39			

$p < .05$

Resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının cinsiyete göre farklılaşma durumunu belirlemek için iki bağımsız grubun ortalamalarını karşılaştıran Bağımsız İki Örnek t Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre 38 erkek resim öğretmeni adayının ortalaması =4,03 iken 74 bayan resim öğretmeni adayının ortalaması =4,07'dir. Her iki grubunda öz-yeterlik düzeyleri yüksektir. Grupların ortalamaları arasında $.05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre, resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo V

Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Öğretmenliği Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Yaratıcılık Düzeyindeki Farklılıklara İlişkin t- Değerleri

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Erkek	38	4,24	8,29	110	-,496	,621
Kız	74	5,19	10,23			

$p < .05$

Resim öğretmenliği öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumunu belirlemek için iki bağımsız grubun ortalamalarını karşılaştıran Bağımsız İki Örnek t Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre 38 erkek resim öğretmeni adayının ortalaması =4,24 iken 74 bayan resim öğretmeni adayının ortalaması =5,19'dir. Her iki grubunda yaratıcılık düzeyleri ortalamanın altındadır. Grupların ortalamaları arasında $.05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Resim öğretmeni adaylarının yaratıcılık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma ile güzel sanatlar eğitimi resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algıları ve yaratıcılık düzeylerinin ne olduğu incelenmiştir. Ayrıca, ilgili değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı ve her iki değişkene sahip oluş miktarı açısından cinsiyete göre farklılaşma durumu araştırılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda resim öğretmeni

adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının yüksek olduğu ($\bar{x}=4,06$), yaratıcılık düzeylerinin ise ortalamanın altında olduğu ($\bar{x}=4,87$) bulunmuştur.

Resim öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik algılarının yüksek olması, onların öğrencilerine resim becerilerini ve resim alanında temel düşünme biçimi olan yaratıcılığı kazandırmak için önemli derecede çaba sarf edeceklerinin, yaratıcılığı geliştirecek farklı yöntemler kullanacaklarının, öğrenci merkezli, özgür düşünmeye ağırlık veren, güvene dayalı bir öğrenme ortamı sağlayacaklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Zencirci (2008)'nin de belirttiği üzere, öz-yeterlik kavramı, bireyin becerilerinde ne kadar yetkin olduğu ile ilgili değil, kendi becerilerine olan inancı ile ilgili bir kavramdır. Resim öğretmeni adaylarının kendi branşlarına yönelik yetkinlik düzeylerini yüksek algılamaları onların bu becerilere yüksek derecede sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Nitekim resim öğretmeni adaylarının algıladıkları öğretmen öz-yeterliğinin yüksek olmasına rağmen, yaratıcılık düzeylerinin ortalamanın altında kalması bu durumun bir kanıtı olarak düşünülebilir. Resim öğretmenliği yaratıcılığın oldukça önemli olduğu bir alandır, resim öğretmeni adaylarının gelecekte öğrencilerine yaratıcı düşünme becerilerini kazandırabilmeleri için öncelikle kendilerinin bu becerilere sahip olması, eğitim ortamlarını bunu kullanıp öğrencilerine model olması gerekmektedir. Resim öğretmeni adaylarında yaratıcı düşünme becerilerinin düşük olması bu bağlamda önemli bir sorundur.

Resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik sahip oldukları öz-yeterlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r=.064$, $p > .05$). Gerek kuramsal boyutta gerekse uygulama boyutunda aralarında yüksek ilişki olması beklenen iki değişken arasında anlamlı olmayan düşük bir ilişkinin çıkması ilgili değişkenler arasındaki ilişkinin aracı değişken veya değişkenler (mediator) vasıtasıyla kuruluyor olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Resim öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik sahip oldukları öz-yeterlik inançlarının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği ($t=-,531$, $p>0,05$) bulunmuştur. Bu sonuç erkekler ile kadınlar arasında öz-yeterlik inancına sahip olma açısından fark olduğuna yönelik araştırma bulguları (Bandura, Schunk, 1981; Jones ve Wheatley, 1990; Morgil, Seçken, ve Yücel, 2004; Üredi ve Üredi, 2006; Britner ve Pajares, 2006) ile çelişirken; erkekler ve kadınlar arasında fark bulunmadığına yönelik araştırma bulguları (Yaman, Cansüğü, ve Altunçekiç, 2004; Altunçekiç, Yaman ve Koray, 2005) ile paralellik göstermektedir. Cinsiyete göre, resim öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançlarının farklılaşmaması geleneksel kadın rollerinin değişmesi, kadınlarında toplumda her alanda ön plana çıkmaları ve meslek edinme sürecinde cinsiyetler açısından bir sınırlamanın olmaması gibi faktörlerden kaynaklanabilir.

Resim öğretmenliği öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinde cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığı ($t=-,496$, $p>0,05$) bulunmuştur. Bu sonuç yaratıcı düşünmenin belli bir cinsiyete özgü olmadığını gösteren araştırma bulguları ile tutarlıdır (Aral, 1999; Ömeroğlu, 1986; Dialessi; Zimmerman, 1973).

Öneriler.

1. Öğrencilerde yaratıcı düşünmenin geliştirilmesi sürecinde öncelikle öğretmenin model olması, kendisinin bu becerilere sahip olmasını gerektirmektedir. Bu açıdan hizmet öncesi resim öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme becerilerini destekleyen ders ve ders dışı etkinliklerin sayısı ve niteliği artırılmalıdır.

2. Resim öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme ile ilgili kavramsal ve tutumsal değişimi için daha üst düzey eğitim programları geliştirilmelidir.

3. Öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlik inançları ile yaratıcılık arasında dolaylı etkiye sahip olabilecek kişilik, öğrenme stilleri, motivasyonel ve epistemolojik inançlar gibi aracı değişkenleri içeren bir dizi araştırma yapılmalıdır.

4. Resim öğretmeni adaylarının yaratıcılıkları ile ilişkili değişkenlerle yapılan araştırmaların meta analizi yapılmalıdır.

Kaynaklar

- Akbulut, E. (2006). Müzik öğretmeni adaylarının mesleklerine ilişkin öz-yeterlik inançları *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 24-33.
- Alkan, C. (2001). Türk milli eğitim sisteminin 2000'li yıllarda yeniden yapılanmasının temel esasları eğitimde yansımalar VI, *H.H. Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi*, 397-398.
- Aral, N. (1999). Sanat Eğitimi, Yaratıcılık Etkileşimi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 11-17.
- Arslan, M.M. & Eraslan, L. (2003). Yeni eğitim paradigması ve türk eğitim sisteminde dönüşüm gerekliliği, *Milli Eğitim Dergisi*, 160(2)
- Aslan, E. (2001.). Yaratıcı düşünce testi'nin türkçe versiyonu. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 19-40.
- Atık, A. (2006). *Yeni ilk öğretim 1. kademe sosyal bilgiler programında yaratıcılık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye
- Bandura, A. & Schunk, D.H. (1981). Cultivating competence, self efficacy and intrinsic interest through self-motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 586-598.
- Bıkmaz, F.H.,& diğerleri (2004). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayın.
- Bölüköğlu, H.İ. (2002). öğretmen öz yeterlik inanç ölçeğinin türkçeye uyarlaması ve sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik inançları. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 247-259.
- Çelek, T. (2002). Yaratıcılık ve eğitim sistemimizdeki boyutu. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 2(1), 02-04.
- Çoban, S. (1999). *Yöneticilerin yaratıcılık düzeyleri ile liderlik tarzları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
- Çubukçu, Feryal. (2008). Yabancı dil öğrenmede endişesi ile öz-yeterlik arasındaki korelasyon üzerine bir çalışma *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 148-158.
- Dialessi, F. & Zimmerman, B.J. (1973). Modelling influences on children's creative behavior . *Journal of Educational Psychology*, 65(1), 27-34.
- Ercivan Zencirci, D. (2008). *Görsel sanatlar öğretmeni adaylarında özgün baskının yaratıcı düşünme becerileri ve öz yeterlik algısı üzerindeki yansıması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye
- Erdoğan, Y. (2006). Yaratıcılık değerlendirme ölçeğinin türk kültürüne uyarlanması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(12), 61- 79.
- Eşbulan, G. (2003). Resim-iş derslerinin müzik eşliğinde yapılmasının öğrenci çalışmalarına etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir*.
- Jones, M.G. & Wheatley, J. (1990). Gender differences in teacher-student interactions in science classrooms. *Journal of Research in Science Teach*, 27(9), 861-874.
- Karayağmurlar, B. (1991). Yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi açısından genel eğitim içerisinde sanat eğitiminin yeri, *Dokuz Eylül Üniversitesi 1. Eğitim Kongresi Bildiriler Kitabı*, İzmir.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Küçükıylmaz, E. A., & Duban, N. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz-yeterlik inançlarının artırılabilmesi için alınacak önlemlere ilişkin görüşleri, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-23.

- Morgil, İ., Seçken, N., & Yücel, A.S. (2004). Kimya öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 62-72.
- Ömeroğlu, E. (1986). *Anaokuluna giden beş-altı yaşındaki kız ve erkek çocukların zeka ve yaratıcılık seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Rıza, E.T. (1999). İlköğretim Türkçe Derslerinde Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri. *PAÜ Eğitim fakültesi Dergisi*, Sayı:6, Özel Sayı, (pp. 1-12).
- Raudsepp, E. (1977). 12 Vital characteristics of the Creative Supervisor. *Supervision*, 45, 14-15.
- San, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sapancı, M. (2010). *Güzel Sanatlar Eğitimi Öğrencilerinin Bilişüstü Farkındalık Düzeyleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-Yeterlik İnançlarının İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, Türkiye
- Schunk, D.H. (1991). Self-Efficacy And Academic Motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207-231.
- Taşkın, Ç. Ş., & Hacıömeroğlu, G. (2010). Öğretmen Öz-Yeterlik İnançları Ölçeğinin Uyarlanması ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öz-Yeterlik İnançları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(63), 63-75.
- Üredi, I & Üredi, L. (2006). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Cinsiyetlerine, Buldukları Sınıflara ve Başarı Düzeylerine Göre Fen Öğretimine İlişkin Öz Yeterlik İnançlarının Karşılaştırılması. *EDU7*, 1(2). İnternet'ten 19.09.2006 tarihinde <<http://www.istekyaşam.com/edu7/>> adresinden erişildi
- Yaman, S., Cansüngü, Ö., & Altunçekiç, A. (2004). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnanç Düzeylerini İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 355-364.
- Yaman, S. & Öner, F. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersine Bakış Açılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 339-346.